Перспективе

ТУРСКА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ: ЕУТАНАЗИЈА ИЛИ ПОДМЛАЂИВАЊЕ ЕВРОПЕ? (5)

Замке „социјалног дампинга”

Тежња Турске за пуним чланством у ЕУ је изузетно поларизујуће, осетљиво и контроверзно питање, како (гео)политички, тако и економски и демографски. Као прилог расправи о овом изузетно важном питању, „НАЦИЈА” објављује изводе из студије „Турска у ЕУ: Еутаназија или подмлађивање Европе?” Мирослава Н. Јовановића, уваженог стручњака Економске комисије УН за Европу, у Женеви. Студија је настала на основу предавања које је аутор одржао у оквиру научног скупа „Турска, ЕУ и САД; Високи улози, неизвесне перспективе”, на Intercollege у Никозији, у мају 2005, и на годишњем конгресу Италијанског удружења за европске студије, у јулу 2005, у Венецији. У овом делу аутор разматра изузетно важно имиграционо питање, економске аспекте продора трећесветских маса у Европу, „социјални дампинг” и проблем демографског старења европских народа. Шта кандидати очекују, а шта доиста могу добити из фондова ЕУ?

Пише: Мирослав Н. Јовановић

Да ли је „ис-точ-но" тр-жи-ште, са ре-ла-тив-но јеф-ти-ном рад-ном сна-гом и мо-гућ-но-сти-ма за ди-рект-не стра-не ин-ве-сти-ци-је,[1] по-вољ-на при-ли-ка или прет-ња за Евро-пу „пет-на-е-сто-ри-це"? Не-мач-ка тре-нут-но има нај-ви-шу сто-пу не-за-по-сле-но-сти још од три-де-се-тих го-ди-на про-шлог ве-ка. За-јед-но са Аустри-јом, она се пла-ши да ће про-ши-ре-ње на ис-ток до-ве-сти до го-ди-шњег упли-ва ви-ше од 300.000 ими-гра-на-та (OECD, 2003, стр. 85). Ова број-ка би пре-ра-сла 3 ми-ли-о-на то-ком де-це-ни-је. Рад-ни-ци из цен-трал-них и ис-точ-но-е-вроп-ских зе-ма-ља има-ли би пред-ност на европ-ском тр-жи-шту ра-да над рад-ном сна-гом ко-ја до-ла-зи из зе-ма-ља из-ван Уни-је. Ме-ђу-тим, по-сто-ји пе-то-го-ди-шњи тран-зи-ци-о-ни пе-ри-од на-кон ула-ска у ЕУ, ко-ји Евро-па „пет-на-е-сто-ри-це" мо-же про-ду-жи-ти за још две го-ди-не, пре не-го што рад-ни-ци но-во-при-до-шлих чла-ни-ца 2011. го-ди-не до-би-ју пу-ну сло-бо-ду да ра-де би-ло где у ЕУ. Са из-у-зет-ком Ве-ли-ке Бри-та-ни-је и Ир-ске, све зе-мље ЕУ(15) ко-ри-сте сво-је пра-во да на-мет-ну тран-зи-ци-о-не спо-ра-зу-ме ко-ји огра-ни-ча-ва-ју сло-бо-дан рад и бо-ра-вак рад-ни-ка из цен-трал-них и ис-точ-но-е-вроп-ских зе-ма-ља чла-ни-ца до 2011. го-ди-не. (Тур-ска би тре-ба-ло и ово да има у ви-ду.)

ИМИ-ГРА-ЦИ-ЈА И НЕ-СПО-КОЈ

Ако гра-ђа-ни-ма но-вих зе-ма-ља чла-ни-ца ЕУ ни-је до-зво-ље-но да сло-бод-но тра-же по-сао у ЕУ(15) до 2011. го-ди-не, фир-ма-ма из ових зе-ма-ља ни-је за-бра-ње-но да по-слу-ју би-ло где у ЕУ. Не-ке од њих су по-че-ле да ну-де сво-је услу-ге, што је иза-зва-ло от-пу-шта-ња у не-мач-ким кла-ни-ца-ма 2005. го-ди-не. Јеф-ти-ни пред-у-зи-ма-чи из Пољ-ске и Че-шке за-ме-ни-ли су ло-кал-не за-по-сле-не. Ове ис-точ-не услу-жне фир-ме, на-рав-но, ис-пу-ња-ва-ју пра-ви-ла за-шти-те по-тро-ша-ча зе-мље до-ма-ћи-на, као и стан-дар-де ко-ји се од-но-се на со-ци-јал-на пи-та-ња, здрав-ство и жи-вот-ну сре-ди-ну. Не-мач-ка је за-бри-ну-та због мо-гућ-но-сти да ис-точ-не фир-ме ко-ри-сте од-ред-бе о сло-бо-ди по-сло-ва-ња ка-ко би за-о-би-шле ре-стрик-ци-је и тр-го-ва-ле јеф-ти-ном рад-ном сна-гом (со-ци-јал-ни дам-пинг).[2] По-сто-ји за-бри-ну-тост у Не-мач-кој да у обла-сти услу-га као што су гра-ђе-ви-на и здрав-ство уско-ро мо-же по-ја-ви-ти исти тренд.
[3]

Ка-да су Шпа-ни-ја и Пор-ту-га-ли-ја ушле у ЕУ, има-ле су сед-мо-го-ди-шњи тран-зи-ци-о-ни пе-ри-од пре одо-бре-ња пу-не мо-бил-но-сти рад-не сна-ге. Ме-ђу-тим, ка-да је то по-ста-ло пот-пу-но сло-бод-но, ни-је би-ло ве-ли-ког кре-та-ња рад-не сна-ге у оста-ле зе-мље ЕУ. У сва-ком слу-ча-ју, не оче-ку-је се не-ко зна-чај-но кре-та-ње рад-не сна-ге из цен-трал-не и ис-точ-не Евро-пе пре-ма остат-ку Уни-је. Ове но-ве зе-мље чла-ни-це та-ко-ђе ће би-ти по-го-ђе-не оп-штим европ-ским де-мо-граф-ским трен-до-ви-ма по-чев-ши од 2010. го-ди-не (ста-ре-ње ста-нов-ни-штва). Тур-ска, зе-мља са мла-дим и на-ра-ста-ју-ћим ста-нов-ни-штвом мо-же обез-бе-ди-ти по-зи-ти-ван де-мо-граф-ски до-при-нос ЕУ.

По-ну-да ло-кал-не рад-не сна-ге и ни-во еко-ном-ске ак-тив-но-сти усло-вља-ва-ју зах-тев за стра-ном рад-ном сна-гом у зе-мљи од-ред-ни-ци. Зе-мља мо-же до-зво-ли-ти уплив стра-не рад-не сна-ге има-ју-ћи у ви-ду пре све-га до-бро-бит сво-јих ста-нов-ни-ка. То је увек по-ла-зна тач-ка у ства-ра-њу свих по-ли-ти-ка. Дру-ги раз-ло-зи, укљу-чу-ју-ћи и мо-рал-не, та-ко-ђе се узи-ма-ју у об-зир због мо-гу-ће од-ма-зде и слич-них ства-ри, али соп-стве-ни гра-ђа-ни су на пр-вом ме-сту. Увек је би-ло од-ре-ђе-них пре-ко-мер-них зах-те-ва за спе-ци-фич-ном рад-ном сна-гом, што због ци-клич-них и се-зон-ских раз-ло-га, што због струк-тур-них (но-ве про-фе-си-је). Нор-ма-лан од-го-вор тр-жи-шта на та-кве мањ-ко-ве рад-не сна-ге био је по-ве-ћа-ва-ње над-ни-ца у од-ре-ђе-ном сек-то-ру и по-ве-ћа-ни зах-те-ви за обра-зо-ва-ње и обу-ку. Фир-ме одо-ле-ва-ју зах-те-ви-ма за ви-шим над-ни-ца-ма и тра-же ими-гра-ци-ју рад-не сна-ге. Оту-да, ими-гра-ци-ја рад-не сна-ге се мо-же зах-те-ва-ти у би-ло ком тре-нут-ку и на би-ло ком ни-воу по-пу-ла-ци-је и сто-пе не-за-по-сле-но-сти. Ово је са-мо-по-ра-жа-ва-ју-ћа ими-гра-ци-о-на по-ли-ти-ка, по-што она по-ди-ла-зи не-пре-кид-ним зах-те-ви-ма фир-ми за ве-ћом ими-гра-ци-јом.

Јед-на ли-ни-ја ра-су-ђи-ва-ња ка-же да, ако има-ју до-зво-лу за рад, ими-гран-ти мо-гу до-при-но-си-ти ло-кал-ним јав-ним фон-до-ви-ма ви-ше не-го што им мо-гу од-у-зи-ма-ти. Они до-ла-зе мла-ди, здра-ви и про-дук-тив-ни. Они пла-ћа-ју по-рез и дру-ге до-при-но-се ду-го вре-ме-на пре не-го што стек-ну пра-во на пен-зи-је и здрав-стве-но оси-гу-ра-ње. Овај се ар-гу-мент не мо-же при-ме-ни-ти у сле-де-ћим слу-ча-је-ви-ма: ста-ре-ње са-мих ими-гра-на-та, ду-жи-на њи-хо-вог бо-рав-ка и ути-цај њи-хо-вих по-ро-ди-ца. Од-ре-ђи-ва-ње ко-ри-сно-сти рад-ни-ка ими-гра-на-та за еко-ном-ски раст зе-мље њи-хо-вог од-ре-ди-шта бит-но је оспо-ре-но ефек-том њи-хо-вих по-ро-ди-ца на раст ста-нов-ни-штва у ис-тој зе-мљи. Њи-хо-ве по-ро-ди-це, на-ро-чи-то ако су ве-ли-ке, до-би-ја-ју мно-ге со-ци-јал-не по-вла-сти-це на ло-кал-ном ни-воу. Ако су рад-ни-ци ими-гран-ти за-по-сле-ни у ни-ско пла-ће-ном сек-то-ру, уку-пан ефе-кат на фи-нан-си-је зе-мље до-ма-ћи-на мо-же би-ти не-га-ти-ван.

Та□ бе□ ла 12. Уку-пан бу-џет-ски тро-шак ими-гра-на-та у Не-мач-кој у еври-ма по го-ди-ни

У € по имигранту и години
Ду-жи-на бо-рав-ка у го-ди-на-ма
0-10 0-25 25+
Од-нос др-жав-них при-хо-да/ тро-шко-ва за здравствено осигурање
-590
-43
49
Пен-зи-о-но оси-гу-ра-ње без ути-ца-ја де-те-та
1.376

1.606

2.148

Бол-нич-ко оси-гу-ра-ње

95

117

176

Оси-гу-ра-ње не-за-по-сле-них

127

217

-519

По-ре-зи и по-ре-зом фи-нан-си-ра-не бе-не-фи-ци-је

-3.375
-3.227
-1.001
Укупан однос
-2.367
-1.330
853
Пун ути-цај де-те-та на пен-зи-је
1.126
1.314
1.757

Уку-пан од-нос са пу-ним ути-ца-јем де-те-та
-1.241
-16
2.610

Ле-ген-да: Ко-ри-сте-ћи дру-штве-но-еко-ном-ско ме-ре-ње (6.810 ис-пи-та-них до-ма-ћин-ста-ва у Не-мач-кој), по-пу-ла-ци-ја ими-гра-на-та на за-па-ду Не-мач-ке је из-ме-ре-на 1997. го-ди-не; она се са-сто-ји од оних осо-ба ко-је не-ма-ју не-мач-ко др-жа-вљан-ство и ко-је жи-ве у за-пад-ном де-лу Не-мач-ке, на-ту-ра-ли-зо-ва-них осо-ба и осо-ба чи-је мај-ке не-ма-ју не-мач-ко др-жа-вљан-ство, ис-кљу-чу-ју-ћи ими-гран-те не-мач-ког по-ре-кла.

Из-вор: Sinn (2004), стр. 14

Та-бе-ла 12 пред-ста-вља по-дат-ке о укуп-ним фи-скал-ним тро-шко-ви-ма ими-гра-на-та у Не-мач-кој. Sinn је 2004. го-ди-не твр-дио да су ими-гран-ти ко-ји су оста-ја-ли у Не-мач-кој ду-же од 25 го-ди-на укуп-но го-ди-шње до-при-но-си-ли са 852 евра јав-ним фон-до-ви-ма. Ако је ефе-кат де-те-та укљу-чен, овај до-при-нос је из-но-сио 2.610 евра. Ме-ђу-тим, за раз-ли-ку од стал-не ми-гра-ци-је у САД, Ка-на-ду и Изра-ел, ими-гра-ци-ја

у Не-мач-ку је ти-пич-но ‚ми-гра-ци-ја по-врат-ка'. Ве-ли-ка ве-ћи-на ими-гра-на-та (око 80 од-сто) вра-ћа се у сво-је род-не зе-мље на-кон, от-при-ли-ке, де-це-ни-је. Они не оста-ју до-вољ-но ду-го у Не-мач-кој да би по-ста-ли укуп-ни фи-скал-ни до-при-но-си-о-ци. Ако ими-гран-ти са со-бом до-ве-ду и сво-је по-ро-ди-це, по-не-кад при-лич-но ве-ли-ке, и оста-ну ма-ње од де-сет го-ди-на, они про-сеч-но го-ди-шње до-би-ја-ју 2.367 евра со-ци-јал-не по-мо-ћи фи-нан-си-ра-не из по-ре-за и јав-не ин-фра-струк-ту-ре ви-ше не-го што до-при-но-се не-мач-ким фон-до-ви-ма. Дру-га ге-не-ра-ци-ја ими-гра-на-та по пра-ви-лу оста-је у гру-пи оних ко-ји за-ра-ђу-ју ис-под про-се-ка, сто-га она, укуп-но, по-ста-је ‚те-рет' за јав-не фон-до-ве.

СВИ-ЛЕН ГАЈ-ТАН „МЛА-ДЕ КР-ВИ"

У Не-мач-кој је при-сут-на за-бри-ну-тост да ре-ла-тив-но да-ре-жљи-ве бе-не-фи-ци-је у до-ме-ну со-ци-јал-не по-мо-ћи мо-гу де-ло-ва-ти као маг-нет на ими-гран-те[4] из цен-трал-не и ис-точ-не Евро-пе. По-сто-је иде-је о по-о-штра-ва-њу усло-ва за не-Нем-це при оства-ри-ва-њу пра-ва на со-ци-јал-на при-ма-ња (Sinn, 2004). Ово мо-же би-ти ра-зу-мљи-во на кра-ћи рок због про-бле-ма не-за-по-сле-но-сти и бу-џет-ског де-фи-ци-та у Не-мач-кој. По-сто-је нај-ма-ње два ме-ха-ни-зма сред-њо-роч-ног ре-ша-ва-ња овог про-бле-ма. Пр-ви је пе-ри-од при-ла-го-ђа-ва-ња за сло-бод-но кре-та-ње рад-не сна-ге из но-вих зе-ма-ља чла-ни-ца у ЕУ. Ова сло-бо-да ће би-ти одо-бре-на 2011. го-ди-не. Дру-го, до тог вре-ме-на, цен-трал-на и ис-точ-на Евро-па у ЕУ ће би-ти по-го-ђе-не истим де-мо-граф-ским трен-до-ви-ма. По-сто-ја-ће не-до-ста-так рад-не сна-ге у овим зе-мља-ма, сто-га ће би-ти ма-ње осо-ба за-ин-те-ре-со-ва-них да ми-гри-ра-ју не-го што је био слу-чај ка-да су ове зе-мље по-ста-ле чла-ни-це ЕУ, го-ди-не 2004. Тур-ска би мо-гла по-пу-ни-ти ову пра-зни-ну. Мо-гу-ћом пу-ном по-кре-тљи-во-шћу рад-не сна-ге из-ме-ђу ЕУ и Тур-ске нај-пре би се око-ри-сти-ло 3 ми-ли-о-на Ту-ра-ка ко-ји већ ра-де и зва-нич-но жи-ве у ЕУ (углав-ном у Не-мач-кој). Њи-хов ста-тус би се по-пра-вио.

Ими-гра-ци-ја у из-ве-сном оби-му ће увек би-ти нео-п-ход-на. Ово се од-но-си на спе-ци-фич-не ве-шти-не, зна-ња и ис-ку-ства ко-ја су или рет-ка или ску-па за ства-ра-ње на ма-њој раз-ме-ри, али су вред-на за еко-но-ми-ју зе-мље до-ма-ћи-на.

На-да-ље, зна-ње стра-них је-зи-ка или од-ре-ђе-них кул-ту-ра мо-же би-ти сте-че-но на овај на-чин. Ме-ђу-тим, тврд-ња да је ими-гра-ци-ја ко-ри-сна за зе-мљу до-ма-ћи-на тре-ба-ло би да бу-де ис-пи-та-на и до-ка-за-на у сва-кој си-ту-а-ци-ји за-себ-но.

У сво-јој на-ме-ри да до-дат-но осна-жи им-пле-мен-та-ци-ју „ли-са-бон-ске стра-те-ги-је", Европ-ска ко-ми-си-ја је 2005. го-ди-не пред-ло-жи-ла кључ-ни план ко-јим би се ли-бе-ра-ли-зо-ва-ло тр-жи-ште услу-га ЕУ. Обез-бе-ђи-ва-њем да су у са-гла-сно-сти са њи-хо-вим до-ма-ћим за-ко-ни-ма и од-ред-ба-ма тр-жи-шта, по-је-дин-ци и фир-ме би мо-гли обез-бе-ди-ти исте услу-ге у дру-гим зе-мља-ма чла-ни-ца-ма ЕУ. Овај план се на-ро-чи-то од-но-си на ар-хи-тек-те, огла-ши-ва-че, rent-a-car аген-ци-је, аген-ци-је за за-по-шља-ва-ње, сек-тор здрав-ства, ин-фор-ма-ци-о-не тех-но-ло-ги-је, аген-ци-је за обез-бе-ђе-ње и ту-ри-стич-ке аген-ци-је. Оче-ки-ва-ња су да би ово до-ве-ло до ства-ра-ња око 600.000 но-вих рад-них ме-ста, ве-ће про-дук-тив-но-сти и ни-жих це-на.

Европ-ска ко-ми-си-ја је при-пре-ми-ла са-оп-ште-ње *За-јед-нич-ки рад за раст и но-ва рад-на ме-ста: Но-ви по-че-так за Ли-са-бон-ску стра-те-ги-ју*
(Wor-king To-get-her for Growth and Jobs: A New Start for Lis-bon Stra-tegy),
[5]
у фе-бру-а-ру 2005, као по-за-дин-ски до-ку-мент за средњорочни пре-глед *Ли-са-бон-ског про-це-са*
од стра-не Европ-ског са-ве-та. Међу мно-гим ста-во-ви-ма из овог са-оп-ште-ња, је-дан је упа-дљив (стр. 13):

„Раст про-из-вод-ње и по-ве-ћа-на за-по-сле-ност мо-ра-ју ићи ру-ку под ру-ку. Мо-ра-мо из-бе-ћи ону вр-сту ра-ста без отва-ра-ња но-вих рад-них ме-ста ко-ја је обе-ле-жи-ла учи-нак аме-рич-ке еко-но-ми-је по-след-њих го-ди-на."

Мно-го се го-во-ри и бри-не о из-глед-ном мањ-ку рад-не сна-ге у ЕУ(25), узро-ко-ва-ном де-мо-граф-ским трен-до-ви-ма и ста-ре-њем ста-нов-ни-штва, а ко-ји се оче-ку-је од 2010. го-ди-не. Са дру-ге стра-не, по-сто-ји озбиљ-на за-бри-ну-тост због не-га-тив-них ефе-ка-та ко-је мо-же до-не-ти ими-гра-ци-ја, по-го-то-ву ма-сов-на. Пи-та-ње је да ли ели-ми-на-ци-ја на-ве-де-ног по-ли-тич-ког ци-ља из овог са-оп-ште-ња мо-же ре-ши-ти про-блем. Ре-ше-ње про-бле-ма мо-гло би би-ти под-сти-ца-ње при-вред-ног ра-ста у Уни-ји без отва-ра-ња но-вих рад-них ме-ста, по-ве-ћа-њем про-из-вод-ње за-сно-ва-не на зна-њу и тех-но-ло-шким ино-ва-ци-ја-ма.

Про-блем Европ-ске ко-ми-си-је у при-хва-та-њу и при-ме-ни пла-на је-су раз-ли-ке у на-ци-о-нал-ним пра-ви-ли-ма за од-ре-ђе-не по-сло-ве или про-фе-си-је: јед-на зе-мља чла-ни-ца ЕУ мо-же има-ти стро-га пра-ви-ла, док дру-га мо-жда не-ма ни-ка-ква. На при-мер, зи-дар-ство је стро-го ре-гу-ли-са-но у Не-мач-кој, а уоп-ште ни-је у Ве-ли-кој Бри-та-ни-ји. Ако је пра-ви-ло зе-мље по-ре-кла при-ме-ње-но ши-ром ЕУ, ре-зул-тат би мо-гао би-ти дис-кри-ми-на-ци-ја на-ци-ја ко-је не мо-гу оба-вља-ти од-ре-ђе-не по-сло-ве без спе-ци-фич-не обу-ке и ква-ли-фи-ка-ци-ја.[6]

То-ком сред-њо-роч-ног раз-ма-тра-ња *Ли-са-бон-ске стра-те-ги-је* од стра-не Европ-ског са-ве-та у мар-ту 2005. го-ди-не, план Европ-ске ко-ми-си-је је на-и-шао на сна-жан от-пор од стра-не Фран-цу-ске и Не-мач-ке, за-бри-ну-тих да би то мо-гло уве-сти „со-ци-јал-ни дам-пинг" у јав-не сер-ви-се и угро-зи-ти жи-вот-ни стан-дард у раз-ви-је-ни-јим чла-ни-ца-ма ЕУ. „Со-ци-јал-ни дам-пинг" је еуфе-ми-зам за ими-гра-ци-ју јеф-ти-не рад-не сна-ге (по-не-кад обра-зо-ва-не ис-под стан-дар-да) из парт-нер-ских, цен-трал-них и ис-точ-но-е-вроп-ских зе-ма-ља чла-ни-ца ЕУ. Страх од „со-ци-јал-ног дам-пин-га" мо-гао би би-ти оправ-дан.
[7]

Пи-шу-ћи о овој те-ми, уред-нич-ком ко-мен-та-ру под на-сло-вом „Le dum-ping so-cial", *Fi-nan-cial Ti-mes*
26. мар-та 2005. го-ди-не на-во-ди:

„Ме-ђу-тим, уме-сто уза-луд-ног по-ди-за-ња мо-ста са-да ка-да су ис-точ-но-е-вроп-ски оку-па-то-ри (из-ви-ња-вам се, на-ше ЕУ ком-ши-је) већ уну-тар зи-ди-на зам-ка, за-пад-но-е-вроп-ски про-тек-ци-о-ни-сти би мо-гли раз-мо-три-ти не-ке но-ве так-ти-ке. Она нај-о-чи-глед-ни-ја је да се ви-ше хар-мо-ни-зу-ју. Ово зна-чи на-ве-сти Ис-точ-но-е-вро-пља-не да при-хва-те фран-ко-гер-ман-ске нор-ме о рад-ним, школ-ским и тр-го-вач-ким са-ти-ма ко-ји од-ре-ђу-ју учи-нак, по-тро-шњу и пар-ти-ци-па-ци-ју же-на у рад-ној сна-зи.

И за-што се на то-ме за-у-ста-ви-ти? Не-ма ни-шта од на-да-ња да се не-ко-ли-ко пра-ви-ла Свет-ске тр-го-вин-ске ор-га-ни-за-ци-је мо-же но-си-ти са прет-њом Ки-не и Ин-ди-је, ци-но-ва со-ци-јал-ног дам-пин-га. Оне та-ко-ђе мо-ра-ју би-ти до-ве-де-не у ЕУ, и тре-ба им ре-ћи да по-диг-ну сво-је стан-дар-де. Крај-ње јед-но-став-но."

У за-кључ-ци-ма са за-се-да-ња Европ-ског са-ве-та у Бри-се-лу (2005) на-ве-де-но је: „Ка-ко би се уна-пре-дио раст и за-по-шља-ва-ње и осна-жи-ла кон-ку-рент-ност, уну-тра-шње тр-жи-ште услу-га мо-ра би-ти пот-пу-но опе-ра-тив-но и у исто вре-ме мо-ра са-чу-ва-ти наш европ-ски со-ци-јал-ни мо-дел."[8] Ово зна-чи да Евро-па же-ли да има обе

ства-ри: да са-чу-ва ко-лач, а да га у исто вре-ме и по-је-де! Пре-го-во-ри око овог пла-на ће се на-ста-вља-ти у бу-дућ-но-сти, а од-лу-ка ће би-ти до-не-та гла-са-њем ква-ли-фи-ко-ва-не ве-ћи-не, што зна-чи да ће зе-мље ко-је се то-ме про-ти-ве би-ти над-гла-са-не.

СИМП-ТО-МИ „ЗА-МО-РА ПРО-ШИ-РЕ-ЊА”

Раз-ма-тра-ње пи-та-ња ро-ко-ва и усло-ва но-вог про-ши-ре-ња ЕУ би-ло је крај-ње спе-ку-ла-тив-но. Учла-ње-ње за-ви-си од по-ли-тич-ке во-ље (и фон-до-ва) зе-ма-ља ЕУ. Ме-ђу-тим, фон-до-ви и по-ли-тич-ка во-ља су по-сто-ја-ли чак и ка-да су Шпа-ни-ја и Пор-ту-га-ли-ја пре-го-ва-ра-ле о ула-ску у ЕУ то-ком осам-де-се-тих го-ди-на про-шлог ве-ка, али је за њи-хо-во учла-ње-ње би-ло по-треб-но не-ко-ли-ко го-ди-на ви-ше не-го што је би-ло пла-ни-ра-но и ско-ро до-дат-на де-це-ни-ја ка-ко би се су-сти-гао оста-так ЕУ. На-да-ље, пи-ри-нej-ско про-ши-ре-ње је би-ло тех-нич-ки и еко-ном-ски мно-го јед-но-став-ни-је не-го при-сту-па-ње цен-трал-них и ис-точ-но-е-вроп-ских тран-зи-ци-о-них зе-ма-ља.

Тврди-ли смо (Јо-ва-но-вић, 1997, стр. 368) да ако све бу-де ишло по пла-ну од по-ла-зне тач-ке из 1997. го-ди-не – што зна-чи да се ла-га-но при-ве-ду кра-ју пре-го-во-ри, ра-чу-на-ју-ћи и ра-ти-фи-ка-ци-ју у свим укљу-че-ним зе-мља-ма, и ако пе-ри-од при-бли-жа-ва-ња на-кон ула-ска бу-де тра-јао око де-сет го-ди-на – нај-на-пред-ни-јим зе-мља-ма цен-трал-не и ис-точ-не Евро-пе ће тре-ба-ти не-ких 15-20 го-ди-на да по-ста-ну пу-но-прав-не чла-ни-це ЕУ.

Ско-ро пот-пу-но од-су-ство јав-не де-ба-те у ЕУ о про-ши-ре-њу на ис-ток оста-ви-ло је ве-ћи-ну љу-ди нео-ба-ве-ште-ну о тек-тон-ским по-ли-тич-ким и еко-ном-ским по-тре-си-ма ко-је је то иза-зва-ло. За ве-ћи-ну љу-ди ово је би-ло да-ле-ка ап-страк-ци-ја и за-вр-ше-на ствар. Про-ши-ре-ње не би тре-ба-ло чи-ни-ти љу-ди-ма иза ле-ђа, као што је био слу-чај са ства-ра-њем евро-зо-не. То је би-тан раз-лог за ир-ско од-би-ја-ње Уго-во-ра из Ни-це из 2001. го-ди-не. Ово би мно-ги-ма мо-гло по-слу-жи-ти као

ар-гу-мент да се про-цес про-ши-ре-ња од-ви-ја пре-бр-зо и да ни-је по-др-жа-но јав-ним мне-њем. Ир-ска је би-ла је-ди-на зе-мља ЕУ ко-ја је по-ну-ди-ла при-ви-ле-ги-ју (или је то де-мо-крат-ско пра-во?) сво-јим гра-ђа-ни-ма и ди-рект-но их пи-та-ла о Уго-во-ру. Оста-так гра-ђа-на ЕУ, от-при-ли-ке 99 од-сто, би-ло је ли-ше-но та-кве мо-гућ-но-сти да се ди-рект-но из-ја-сни о овом пре-суд-ном пи-та-њу.

Од Аген-де 2000 (1997) и Европ-ског са-ми-та у Бер-ли-ну (1999), по-сто-ји оп-шти ли-мит за укуп-не ра-чу-не ко-је не-ка зе-мља чла-ни-ца мо-же до-би-ти од ЕУ. То је 4 од-сто од дру-штве-ног про-из-во-да те зе-мље. По-што је укуп-ни дру-штве-ни про-из-вод де-сет но-вих зе-ма-ља чла-ни-ца са-свим ма-ли (4,9 од-сто укуп-ног дру-штве-ног про-из-во-да ЕУ у 2004. го-ди-ни по тре-нут-ним це-на-ма), ства-ран тро-шак про-ши-ре-ња за ЕУ не би тре-ба-ло да из-мак-не кон-тро-ли и мо-гао би би-ти ре-ла-тив-но ма-ли.

Европ-ски са-мит у Ко-пен-ха-ге-ну (12-13. де-цем-бра 2002), као и прет-ход-ни у Бри-се-лу (2002),[9] по-но-во је по-твр-дио од-лу-ку са оног у Бер-ли-ну (1999)[10] да пла-фон за тро-шко-ве ве-за-не за про-ши-ре-ње по-ста-вљен за пе-ри-од 2004-2006. мо-ра би-ти по-што-ван. То зна-чи да укуп-ни ЕУ тро-шко-ви мо-ра-ју од-го-ва-ра-ти ње-ним ре-сур-си-ма огра-ни-че-ним на 1,27 од-сто за-јед-нич-ког дру-штве-ног про-из-во-да свих зе-ма-ља чла-ни-ца. Због то-га, ЕУ има ве-о-ма ма-ло про-сто-ра за ма-не-ври-са-ње ка-ко би уве-ћа-ла сво-је фон-до-ве. То-ком тро-го-ди-шњег пе-ри-о-да из-ме-ђу 2004. и 2006. го-ди-не, „од укуп-но 25,1 ми-ли-јар-ди евра у ис-пла-та-ма за овај пе-ри-од, 14,1 ми-ли-јар-ди ће би-ти по-кри-ве-но од стра-не но-вих зе-ма-ља чла-ни-ца", та-ко да би уку-пан тро-шак за ЕУ(15) био 10,3 ми-ли-јар-ди евра (
E
n-lar-ge-ment We-ekly
, 28. ја-ну-ар 2003). Због то-га, ствар-ни го-ди-шњи не-то „тро-шак" про-ши-ре-ња на ис-ток би-ће 3,4 ми-ли-јар-де или ма-ње од 10 евра по ста-нов-ни-ку ЕУ(15).[11]

Тврди пре-го-во-ри и трам-пе по-че-ли су 2005. го-ди-не ка-ко би се де-фи-ни-са-ле но-ве
Фи-нан-сиј-ске пер-спек-ти-ве за пе-ри-од 2007-2013
. Ако се при-се-ти-мо до-го-во-ра о про-ме-ни
Оп-штег по-ље-при-вред-ног ак-та
, до пу-не јед-на-ко-сти но-вих зе-ма-ља чла-ни-ца са остат-ком ЕУ(15) не-ће до-ћи пре 2013. Пре то-га, но-ве зе-мље чла-ни-це ће у од-ре-ђе-ним слу-ча-је-ви-ма би-ти гра-ђа-ни дру-гог ре-да. (Тур-ска би тре-ба-ло да има у ви-ду и ово ис-ку-ство, а има још то-га.) У сва-ком слу-ча-ју, ЕУ(25) је ушла у мно-го те-жу фа-зу ин-те-гра-ци-је у 2004. го-ди-ни не-го што је ве-ћи-на ље-ди за-ми-шља-ла. Ви-дљи-ви су и симп-то-ми „за-мо-ра про-ши-ре-ња" у Уни-ји.

Европ-ски са-мит у Бри-се-лу (2002) до-нео је две оси-гу-ра-ва-ју-ће кла-у-зу-ле; јед-ну ко-ја се ти-че уну-тра-шњег тр-жи-шта и дру-гу на по-љу прав-де и уну-тра-шњих по-сло-ва, са ро-ком тра-ја-ња до мак-си-мал-них три го-ди-не на-кон при-сту-па-ња. На ове ме-ре се мо-же по-зва-ти чак и *пре* при-сту-па-ња, а „ду-жи-на тра-ја-ња ова-квих ме-ра мо-же би-ти про-ду-же-на и на-кон тро-го-ди-шњег пе-ри-о-да”.
[12]

Оту-да, пре-ве-де-но на јед-но-ста-ван срп-ски је-зик, по-ру-ка са овог европ-ског са-ми-та при-сту-па-ју-ћим зе-мља-ма је би-ла: „До-бро до-шли у наш клуб. Али од да-нас вас пом-но по-сма-тра-мо ка-ко при-ме-њу-је-те и спро-во-ди-те ‚на-ша’ пра-ви-ла. На-пра-ви-те ли би-ло ка-кву гре-шку, пла-ти-ће-те је. И не за-бо-ра-ви-те, ва-ши сно-ви о ве-ли-ким па-ра-ма из на-ше ка-се ће оста-ти баш то. Сно-ви.” (Тур-ска би и ово тре-ба-ло да има у ви-ду.) Ка-ква не-при-ја-тељ-ска по-ру-ка у од-но-су на ин-ве-сти-ци-је, углав-ном при-ват-не ин-ве-сти-ци-је усме-ре-не пре-ма при-сту-па-ју-ћим зе-мља-ма! Уко-ли-ко до-ђе до ‚не-сре-ћ-ног слу-ча-ја’ у но-вим зе-мља-ма чла-ни-ца-ма, уво-ђе-ње оси-гу-ра-ња Евро-пе „пет-на-е-сто-ри-це” би ла-ко мо-гло угро-зи-ти по-вра-ћај ин-ве-сти-ци-ја.

<

** Аутор је струч-њак Еко-ном-ске ко-ми-си-је УН за Евро-пу, UNE-CE, Же-не-ва. У сле-де-ћем бро-ју: „Нај-те-жа пи-та-ња и усло-ви тур-ског ула-ска у ЕУ*
”

(Новембар-децембар 2005)

НА-ПО-МЕ-НЕ

[1] Цен-трал-на и ис-точ-на Евро-па је при-ми-ла 21 ми-ли-јар-ду до-ла-ра ди-рект-них стра-них ин-ве-сти-ци-ја у 2003. го-ди-ни. Глав-не ко-ри-сни-це су би-ле Пољ-ска (4,2 ми-ли-јар-де), Че-шка (2,6) и Ма-ђар-ска (2,5). Док је ре-ла-тив-но ни-ска це-на ра-да мо-гла у про-шло-сти пред-ста-вља-ти пред-ност за цен-трал-не и ис-точ-но-е-вроп-ске зе-мље, то је са-да све ма-ње слу-чај. На при-мер, ствар-на це-на ра-да у Ма-ђар-ској ра-сте. Ово би мо-гло да бу-де је-дан од раз-ло-га за из-ла-зак ди-рект-них стра-них ин-ве-сти-ци-ја из Ма-ђар-ске исте го-ди-не у из-но-су од 1,6 ми-ли-јар-де до-ла-ра (UN-CTAD, 2004, стр. 371 и 375). Ин-ве-сти-то-ри се се-ле у Ки-ну.

[2] Ка-ко би се су-прот-ста-ви-ли со-ци-јал-ном дам-пин-гу, 1.370 не-мач-ких ца-рин-ских слу-жбе-ни-ка из-вр-ши-ло је 13. апри-ла 2005. го-ди-не исто-вре-ме-не ра-ци-је у 350 кла-ни-ца ши-ром Не-мач-ке (B. Be-no-it, „Ber-lin to wa-ge war on il-le-gal wor-kers”, *Fi-nan-cial Ti-mes*
, 14. април 2005).

[3] B. Be-no-it, „Ger-many se-eks to stem flow of che-ap la-bo-ur”, *Fi-nan-cial Ti-mes*, 17. фе-бру-ар 2005.

[4] Гра-до-на-чел-ник Њу-јор-ка Џон Линд-зи је же-лео да укло-ни си-ро-ти-њу и бес-кућ-ни-ке са ули-ца по-ве-ћав-ши из-но-се со-ци-јал-не по-мо-ћи 1968. го-ди-не. Као по-сле-ди-ца, си-ро-ти-ња из це-ле Аме-ри-ке на-се-ли-ла је Њу-јорк, по-тра-жу-ју-ћи со-ци-јал-ну по-моћ, што је град до-ве-ло ско-ро до бан-крот-ства. Бан-ке су 1975. го-ди-не од-би-ле да про-ду-же зај-мо-ве гра-ду, па су уве-де-ни и за-др-жа-ни стро-ги усло-ви за до-би-ја-ње со-ци-јал-не по-мо-ћи (Sinn, 2004, стр. 19).

[5] Com-mis-sion of the European Com-mu-ni-ti-es, Brus-sels, 02. фе-бру-ар 2005. COM (2005) 24.

[6] *Bul-le-tin Qu-o-ti-di-en Euro-pe*, 15. фе-бру-ар 2005, стр. 4.

[7] „Тек ове не-де-ље је пољ-ска гра-ђе-вин-ска ком-па-ни-ја у дан-ском вла-сни-штву нов-ча-но ка-жње-на због пла-ћа-ња пољ-ских рад-ни-ка у Дан-ској ис-под дан-ског ни-воа за-ра-да, иако би та-ква прак-са би-ла исто та-ко иле-гал-на као и ра-ни-је, по од-ред-ба-ма тр-жи-шта услу-га" („Le dumping social", *Fi-nan-cial Ti-mes*, 26. март 2005).

[8] Европ-ски са-вет, Бри-сел, 23. март 2005, *За-кључ-ци Пред-сед-ни-штва*, § 22.

[9] Европ-ски са-вет, Бри-сел 2002, *За-кључ-ци Пред-сед-ни-штва*, § 10.

[10] Европ-ски са-вет, Бер-лин 1999, *За-кључ-ци Пред-сед-ни-штва*, § 16 и та-бе-ла Б

[11] „Укуп-на ко-рист" Шпа-ни-је, 2001. го-ди-не на при-мер, на-ра-сла је на 7,7 ми-ли-јар-ди, од-но-сно 192 евра по ста-нов-ни-ку ЕУ (*Uni-ting Euro-pe*, 23. де-цем-бар 2002, стр. 6).

[12] Европ-ски са-вет, Бри-сел 2002, *За-кључ-ци Пред-сед-ни-штва*, § 8.

(1) Еутаназија или подмлађивање Европе

(2) Време далекосежних одлука

(3) Важност реалистичног приступа

(4) Могућности и контроверзе

(6) Нестанак ћупа са медом

(7) Чекаоница за излазак